

ИМПЛИКАЦИЈЕ СМЕШТАЈА У ВОЈНИМ ОБЈЕКТИМА И АДАПТИРАНИМ ПРОСТОРИМА НА ЖИВОТНИ СТАНДАРД ПРИПАДНИКА ВОЈСКЕ

Обрад Чабаркапа

Министарство одбране Републике Србије, Сектор за политику одбране

Саша Трандафиловић

Министарство одбране Републике Србије, Сектор за буџет и финансије

Један од највећих, вишедеценијски присутних проблема запослених у Војсци је нерешен велики број стамбених питања, како за активни састав, тако и за пензионисана лица. Опште је познато да решавањем стамбеног питања, припадник Војске решава једно веома важно животно питање, које је од посебног значаја за његову породицу. Последњих неколико година, заједничким напорима надлежних државних и војних структура, учињени су значајни помаци у погледу трајног решавања стамбеног питања одређеног броја припадника Војске без стана. Ти помаци су мерљиви бројем додељених станова у закуп на неодређено време и субвенционисаних стамбених кредита, са којим је коначно решено стамбено питање одређеног, али још увек малог броја лица запослених у Војсци. Међутим, и поред уложених напора и видних помака у протеклом периоду, ранг-листа са бројем молби за решавање стамбеног питања је и даље веома дуга и мери се хиљадама захтева.

У овом раду настојало се да се, уз примену елементарне анализе, укаже на трошкове становања и начин вредновања и рангирања критеријума „стамбена угроженост”, појединих категорија припадника Војске без коначно решеног стамбеног питања – „војних бескућника”. У раду су детаљније анализирани трошкови становања и стамбена угроженост за привремено коришћење смештаја у војним објектима и адаптираним просторима за становање, такозваним „нужним смештајима”.

Кључне речи: *трошкови становања, „стамбена угроженост”, привремено стамбено збрињавање, „војни бескућник”, „нужни смештај”, војни објекат, животно стандард*

Увод

Почетком деведесетих година прошлог века, након распада СФРЈ, у складу са потребама службе, велики број припадника бивше Југословенске народне армије премештен је у Републику Србију. У то време знатан број припадника Министарства одбране и Војске Србије (Војске) био је без коначно решеног стамбеног питања,

док је један део припадника који су имали стан¹ у отцепљеним републикама био принуђен да га напусти. Тих година неколико хиљада припадника није имало решено стамбено питање. Како су године пролазиле, ако се узме у обзир веома сложено стање у Републици Србији (у погледу привредног развоја, политичком погледу, на војном плану и др), посебно на економском плану, ситуација се непрекидно погоршавала, тако да се број припадника без стана – „војних бескућника“ непрекидно повећавао.

Надлежне организационе структуре Војске користиле су различите моделе привременог стамбеног збрињавања како би се породицама припадника Војске обезбедило какво-такво становање. У том погледу издваја се неколико модела (начина) „привременог стамбеног збрињавања“², међу којима се посебно издвајају:

1) припадници који су стамбено збринуте додељивањем смештаја у војним објектима (касарни, војном хотелу или неком другом војном објекту),

2) припадници који су стамбено збринуте додељивањем на коришћење „нужног смештаја“,³

3) припадници који су стамбено збринуте додељивањем службеног стана,

4) припадници који су стамбено збринуте по основу коришћења неодговарајућег стана и

5) подстанари (у властитој режији, код родбине, код својих родитеља или родитеља супружника).

У овом раду извршена је прелиминарна анализа⁴ трошкова становања и стамбене угрожености припадника Војске, за два модела привременог стамбеног збрињавања, и то:

1) становање у војним објектима и

2) становање у нужном смештају.

Да би поменута анализа била што веродостојнија, потребно је поћи од одређених претпоставки, које се првенствено односе на уједначене анализиране параметре за ова два начина привременог стамбеног збрињавања. Те претпоставке односе се на следеће:

– да се за потребе становања користи иста или приближно иста стамбена површина у војном објекту, односно нужном смештају;

¹ У уводним одредбама Правилника [6] наведено је да се станом подразумева усељив стан, односно кућа у својини или откупљен стан, стан у закупу у јавној својини, односно стан који се откупљује и службени стан или нужни смештај.

² У овом раду се условно врши подела на одређене моделе привременог стамбеног збрињавања у зависности од групације припадника Војске, који користе одређени облик становања. Не постоји званична нити прописана подела по моделима, како се наводи у овом раду. Треба имати у виду да се појам стамбено збрињавање, кориштен у овом раду, не односи на коначно решење стамбеног питања, јер се сви припадници Војске који су привремено збринуте на један од приказаних модела налазе на ранг- листам, са чекањем за коначно решавање свог стамбеног питања.

³ Појам „нужни смештај“ се дуги низ година одомаћио у нашем систему, а односи се на: заједничке просторије, слободне пословне просторе, погодне просторије за становање и грађевинске просторе у стамбеним зградама, који су адаптирани у просторе за становање, а који немају прописану грађевинско-урбанистичку документацију.

Постоји двојако тумачење категорије нужног смештаја, у погледу третирања ових простора као станова. С једне стране, Правилником о решавању стамбених питања у Министарству одбране ови простори се не сматрају станом јер немају прописану грађевинско-урбанистичку документацију и, с друге стране, Правилником о накнади путних и других трошкова у Војсци Србије ови простори се сматрају становима.

⁴ Прелиминарна анализа извршена у овом раду односи се на један почетни – елементарни вид анализе, где је анализиран само мањи број параметара. Иако прелиминарна, ова анализа може да послужи за неку евентуално будућу свеобухватнију и детаљнију анализу.

- да се ради о истом броју чланова заједничког породичног домаћинства;
- да се анализирани простори за становање користе у истом периоду или да се анализом обухвати део тог периода становања;
- да су за припаднике који користе ове смештаје, осим стамбене угрожености, остали исти критеријуми по којима се врши рангирање на ранг-листи за доделу стана.

Упоредна анализа урађена је за привремене просторе за становање (у војном објекту, односно нужном смештају) приближно исте површине, као и за чињеницу да у њима са својим породицама живе припадници Војске истог положаја и чина⁵ са истим бројем чланова породичног домаћинства. Анализом је обухваћен период од 20 година (240 месеци).⁶

Трошкови становања припадника Војске који станују у војним објектима

Припадницима Војске за становање у војним објектима додељивани су посебни објекти унутар касарни или део слободног простора у појединим објектима, као и слободни капацитети у војним хотелима. Карактеристика војних објеката који се користе за становање јесте да су они првенствено намењени, а у неком претходном периоду су и коришћени за смештај људства. Међутим, када је у питању смештај породица, сада се у новим условима намене јавља основни проблем, који се односи на нерешен мокри чвор који би био засебан за сваку породицу. Због тога је било неопходно да један мокри чвор користи више породица, што је и кључни недостатак ових простора.

Као пример смештаја у војном објекту у којем станује припадник Војске са својом породицом, овде се приказује простор који се састоји од две засебне собе⁷, са централним грејањем, укупне корисне површине око 40 м², са употребом мокрог чвора са осталим породицама.

Пример који се анализира не може се посматрати као јединствен и репрезентативан за све смештаје у војним објектима, али је у већини случајева заступљен и примењен. Треба имати у виду да постоје „квалитетнији“ смештаји у војном објекту⁸, од тога да породице имају и своје засебне мокре чворове, затим и издвојени војни објекти који су и посебно физички одвојени од касарне, па до тога да породице имају и своје засебне стационарне телефонске линије, друге погодности, итд.

У погледу анализе укупних трошкова становања у војним објектима, треба истаћи следеће битне чињенице:

- припадници Војске који су на овај начин привремено стамбено збринути имају право на накнаду дела трошкова за закуп стана, што је и нормативно правно регулисано [6] и

⁵ С обзиром на полазне претпоставке и разматране параметре, може се закључити да се ради о припадницима са истом платом, односно истим износом месечних новчаних примања по основу рада на радном месту.

⁶ Треба имати у виду да се ови смештаји користе од почетка деведесетих година прошлог века, дакле дуже од 20 година. У конкретном анализираним случају припадници у овим просторима живе и дуже од овог периода и свакако да би подаци били веродостојнији ако би се разматао цео период становања.

⁷ Познати су примери да су поједине породице смештене у војним објектима имале на располагању већи број просторија (нпр. по једну собу за сваког члана домаћинства).

⁸ То указује да се не могу генерализовано посматрати као исти сви смештаји у војном објекту, што би у случају неке детаљније анализе требало имати у виду.

– корисници смештаја у војном објекту ослобођени су једног већег дела трошкова становања⁹ који се односе на плаћање рачуна за: Инфостан, утрошену електричну енергију и утрошену воду.

Одредбама Правилника [6] регулисана су питања која се односе услове у вези остваривања права на накнаду дела трошкова за закуп стана. Тако је чланом 18. овог Правилника регулисано да официру, односно подофициру који има чланове породице са којима живи у заједничком домаћинству, припада накнада дела трошкова за закуп стана, ако испуњава услове: да нема стан на територији Републике Србије, односно на територији република бивше СФРЈ, и да се налази у евиденцији стамбених интересената за решавање стамбеног питања према прописима у Министарству одбране и Војсци Србије. Овим правилником утврђени су бодови за накнаду дела трошкова за закуп стана, па се тако, поред вредновања одређених критеријума на ранг-листама за решавање стамбеног питања, одређују и бодови за коришћење смештаја у војном хотелу, односно војном објекту.¹⁰

У табели 1 приказан је преглед новчаног износа дела трошкова за закуп стана¹¹ за припаднике Војске који користе привремени смештај у војним објектима, за протеклих 20 година (240 месеци). По овом основу је за трошкове за закуп стана уплаћен новчани износ од око 17.190,00 евра.

Табела 1 – Преглед накнаде дела трошкова за закуп стана¹² за припаднике смештене у војном објекту

Год.	Накнада трошкова за закуп стана		Год.	Накнада трошкова за закуп стана	
	дин	евро		дин	евро
1994.	805,35	402,00	2004.	63.284,00	867,00
1995.	1.785,00	270,00	2005.	71.323,20	862,00
1996.	4.762,25	722,00	2006.	95.097,60	1.132,00
1997.	6.630,40	1.005,00	2007.	95.888,00	1.199,00
1998.	8.960,00	747,00	2008.	112.444,80	1.355,00
1999.	11.665,27	972,00	2009.	115.065,60	1.220,00
2000.	22.230,00	1.729,00	2010.	23.888,80	232,00
2001.	41.059,20	684,00	2011.	77.448,00	757,00
2002.	49.218,00	811,00	2012.	77.448,00	693,00
2003.	55.120,00	848,00	2013.	77.448,00	683,00
Укупно	8.190,00 евра		Укупно	9.000,00 евра	
Укупно за 20 год.	17.190,00 евра				

⁹ Другим речима, припадник Војске који станује у војном објекту није био обавезан да од своје плате издваја део новчаних средстава за плаћање ових трошкова становања, што је свакако имало позитивног утицаја на животни стандард целе породице.

¹⁰ 350 бодова – ако припадник Војске са породицом користи смештај у војном објекту који се не сматра станом; 400 бодова – ако његова породица користи смештај у војном објекту који се не сматра станом; 450 бодова – ако са породицом користи смештај у војном хотелу који се не сматра станом и 500 бодова – ако његова породица користи смештај у војном хотелу који се не сматра станом.

¹¹ Овде се ради о износу новчаних средстава који су уплаћивани поред редовне плате.

¹² Накнада дела трошкова за стан изражена је у еврима. До овог износа дошло се конверзијом износа уплаћеног у динарима у евре [8,9]. До 1. 1.2002. године, када је званично уведено евро, износ је конвертован у бивше немачке марке, па затим добијени износ подељен са два, јер је увођењем евра званични однос марке и евра био 2:1. Званични средњи курс динара у односу на марку у периоду 1994–2002. година кретао се: 1994 – 1:1; 1995–1997 – 3,3:1; 1998 – 1.12.2000 – 6:1 и 1.12.2000–2001 – 30:1. За последње три године анализираних периода (2011, 2012. и 2013. година), износ дела накнаде за закуп стана рачунат је за 350 бодова по цени 18,44 динара за бод.

Дакле, припаднику Војске који користи привремен смештај у војном објекту за двадесет година становања уплаћен је износ за накнаду дела трошкова за закуп стана од **17.190,00 евра**, поред редовне плате. На ову накнаду припадници који су привремено смештени у нужном смештају немају право (не следује их). Поред тога, корисник привременог смештаја у војном објекту није био у обавези да плаћа део трошкова становања, што ће касније бити анализирано.

Битно је напоменути да је после 2010. године, изменама Правилника [6], промењено дотадашње решење које се односило на то да се накнада дела трошкова за закуп стана одређивала у бодовима, независно од цене смештаја. Са решењем које се примењивало до 2010. године, кориснику смештаја у војном објекту по основу накнаде трошкова за закуп стана, најчешће је уплаћиван већи износ у односу на стварне трошкове становања, имајући у виду да је цена трошкова становања у војним објектима била потцењена. Сада је новим решењем прописано ограничење, које се огледа у томе да се накнада дела трошкова за закуп стана одређује до висине стварних трошкова.

Начин утврђивања висине накнаде трошкова за закуп стана у претходном периоду, у погледу њеног социјалног или тржишног карактера, није предмет ове анализе и овог рада, али би у случају неке детаљније анализе требало узети у обзир и те аспекте. Интересантно је напоменути да су посебним актом¹³ надлежног старешине¹⁴ утврђене цене по којима јединице и установе Војске Србије и војне јединице и војне установе које су организационо и функционално везане за Министарство одбране пружају услуге професионалним припадницима Војске Србије. Тако је утврђена цена смештаја у војним објектима (осим у војним објектима из надлежности војних установа које обављају делатност логистичке подршке Војске Србије и војним објектима у којима су станови за службене потребе и нужни смештај), по којој нпр. цена месечног смештаја за четворочлано домаћинство износи 9.355,00 динара.¹⁵

Трошкови становања припадника Војске који станују у нужном смештају

Као што је поменуто, под појмом нужни смештај подразумевају се заједничке просторије, слободни пословни простори, погодне просторије за становање и грађевински простори у стамбеним зградама, који су адаптирани у просторе за становање, а који немају прописану грађевинско-урбанистичку документацију.

Основна карактеристика ових простора је да су се пре додељивања за привремену смештај користили за разне друге намене, осим за становање (најчешће пословни простор, вешернице у стамбеним зградама, заједничке просторије станара у згради и слично).

Као пример изгледа једног нужног смештаја, овде се приказује простор који је претходно коришћен као пословни простор. Имајући у виду његову првобитну и основну наме-

¹³ Ценовник пружања услуга из опште логистике, објављен у *Службеном војном листу* бр. 9/12.

¹⁴ Начелник Управе за општу логистику.

¹⁵ Утврђена цена је већа од износа накнаде дела трошкова за закуп стана, по којој за утврђених 350 бодова ова накнада износи 6.454,00 динара.

ну, он је као такав и пројектован и изграђен, тако да је по свим прописима и критеријумима о стамбеном збрињавању био неуслован за становање. Да би се бивши пословни простор преуредио за становање, извршена је одређена адаптација¹⁶. Простор за становање који је доделио надлежни орган никада није потпуно адаптиран у складу са критеријумима и прописима о стамбеном обезбеђењу, чиме нису задовољени ни најнеопходнији услови, као ни минимално потребни стандарди за становање. Делимична адаптација се, у конкретном случају, као и у већини случајева за нужне смештаје овог типа, састојала од прилагођавања електро и водоводне инсталације, постављања итисона на бетонску подлогу и израде унутрашњих преградних зидова од сипорех-блокова и молерско-фарбарских радова. Поред више пута званичног обраћања надлежној установи за додатним адаптацијама, увек је следио одговор да се даља адаптација не планира, јер ће се простор након иселјења користити за своју приоритетну намену, тј. као пословни простор.

У најкраћем, овај нужни смештај након адаптације, изгледао овако:

– Пословни простор је површине око 40 m² у приземљу зграде, који је дужине око 10, а ширине око 4 метра. Улаз је као у сваком пословном простору (посебан и издвојен у односу на главни улаз у стамбену зграду), директно са улице – стазе којом шетају пролазници. Улазна врата су стаклено-метална и додатно истурена у односу на простор.

– Целом дужином простора, као и једним делом ширине, спољашњи део зида је од стакла који је постављен у металним кутијама – рамовима, са два уска и издужена прозора, који могу мало да се отворе. Овакав материјал не пружа потребну звучну, а готово не топлотну изолацију. Како је ова страна изложена сунцу, у летњем периоду је у простору превише топло, па је боравак унутра тешко издржив. С друге стране, зими је, услед ниских температура, у простору превише хладно (ретко је температура виша од 18С°), тако да је простор неопходно додатно загревати, што знатно утиче на породични буџет.

– У унутрашњости је бетонски под, преко којег је директно постављен итисон. Испод овог простора налази се празан подрумски простор висине око једног метра, који је често под водом, па се у „стану“ веома често осећа влага.

– Испод плафона (бетонска плоча) пролазе грејне, електричне, водоводне, телефонске и друге инсталације. Да би се ове инсталације естетски заштитиле, уграђен је спуштени плафон од дрвене ламперије са отворима, ради приступа тим инсталацијама и вентилима. Током становања у овом простору, у више наврата долази до цурења воде из грејних и водоводних инсталација са плафона¹⁷.

– Целом унутрашњом дужином простора, на око пола метра од пода, протеже се бетонска греда ширине око 60 см и дебљине око 30 см, која додатно умањује користан простор за становање.

– Због издужености простора све просторије су пролазне.

Наведене су само неке од карактеристика овог простора, које имају за циљ да укажу о каквом простору за становање се ради. Због стања у којем се „нужни смештај“ налази, корисници су били принуђени да личним средствима врше додатне

¹⁶ Адаптације су тих година вршене у организацији Војнограђевинског центра, као надлежне организационе јединице Војске за ове послове.

¹⁷ Због потребе за честим интервенцијама након „цурења вентила“ било је неопходно додатно, властитим средствима осигурати смештај од ових догађања код одговарајућег осигуравајућег друштва, што такође неповољно утиче на животни стандард породице и њено укупно имовно стање. Потреба за овим видом осигуравања произилази из чињенице да су интервенције за оправку дуготрајне и скупе.

адаптације како би се обезбедили најнужнији услови за живот. У погледу додатних улагања за адаптацију (посебно звучна и топлотна изолација „стакленог зида“ и улазних стаклено-металних врата, са спољашње и унутрашње стране) утрошена су знатна материјална средства која повећавају укупне трошкове становања, а која се нису признавала за додатну адаптацију, нити надокнаду уложених средстава.

Пример који се анализира не може се посматрати као јединствен и репрезентативан за све нужне смештаје, али је у већини случаја заступљен и примењен. Није непознато да су поједини нужни смештаји у сваком погледу (локацијски, структура, уређеност, површина итд), одговарали као коначно решење,¹⁸ али су они, у целини гледано, били заступљени у мањем броју.

У погледу укупних трошкова становања у нужном смештају треба истаћи следеће важне чињенице:

– припадници Војске који су привремено стамбено збринуте у нужном смештају немају право на накнаду дела трошкова за закуп стана и

– корисници нужног смештаја нису ослобођени¹⁹ дела трошкова становања који се одnose на плаћање рачуна за: Инфостан, утрошену електричну енергију и утрошену воду.

У табели 2 дат је преглед дела трошкова становања у нужном смештају, за које је његов корисник морао да издваја део своје плате, за разлику од припадника који станује у војном објекту, који је ослобођен плаћања ових трошкова. Преглед осталих трошкова, као нпр: станарине, телефонских услуга, коришћења разних кабловских мрежа и слично, овде није приказан, нити је анализиран. Станарина није узета у обзир због тога што су ову врсту трошка плаћали и корисници смештаја у војном објекту, и то у приближно истом износу као и корисници нужног смештаја. У приказаним подацима се на основу детаљних и, што је важно, тачних података за одређени осмогодишњи период (2006–2013. година), дошло до закључка о издвајањима за преостали период (1994–2005. година), на тај начин да је узето просечно годишње издвајање.

Табела 2 – Преглед трошкова становања у нужном смештају²⁰

Година – период	Трошкови становања – годишње		Трошкови становања – просечно месечно	
	дин	евро ²¹	дин	евро
2006.	61.612,00	792,00	5.134,00	66,00
2007.	71.703,00	900,00	5.975,00	75,00
2008.	73.278,00	912,00	6.106,00	76,00
2009.	89.135,00	936,00	7.428,00	78,00
2010.	99.045,00	984,00	8.253,00	82,00

¹⁸ Ове чињенице би, такође, требало узети у обзир у случају неке детаљније анализе.

¹⁹ Припадник Војске који станује у нужном смештају морао је од своје плате да издваја део новчаних средстава за плаћање ових трошкова.

²⁰ У табели је приказан део новчаних средстава који је издвојен за трошкове становања, који се односи на Инфостан, потрошњу струје и потрошњу воде.

²¹ Средња вредност динара у разматраном периоду, у односу на евро од када је званично уведен, непрекидно се мењала и углавном је у одређеним периодима или стагнирала или постепено расла. Подаци за средњу вредност евра на годишњем нивоу [8] рачунати су на основу аритметичке средње вредности за 15. јануар, 15. јуни и 15. децембар.

2011.	105.008,00	1.032,00	8.750,00	86,00
2012.	118.928,00	1.056,00	9.911,00	88,00
2013.	120.982,00	1.068,00	10.081,00	89,00
Прос. пер. 2006–2013	739.691,00	7.680,00	61.638,00	640,00
Просечно годишње	92.461,00	960,00	7.704,00	80,00
УКУПНО за 20 год.	19.200,00 евра			

Тако је корисник нужног смештаја за 20 година становања²² од својих редовних месечних примања **издвојио 19.200,00 евра** за плаћање анализираног дела трошкова становања, у односу на корисника смештаја у војном објекту који није био у обавези да плаћа ове трошкове.

Стамбена угроженост смештаја у војним објектима и нужном смештају

Правилником [5] регулисано је давање станова у закуп, где су, поред осталог, утврђени критеријуми и мерила за утврђивање реда првенства, односно формирање ранг-листи.

Стамбена угроженост је један од критеријума који се бодује на ранг-листама за коначно решавање стамбеног питања. Поред овог критеријума, узимају се у обзир: значај радног места, дужина радног стажа, време чекања на решавање стамбеног питања, број чланова породичног домаћинства, здравствено стање и вршење службе у отежаним условима (стаж признат у двоструком трајању).

Чланом 9. Правилника [5] регулише се бодовно вредновање стамбене угрожености, и то на следећи начин:

1) за лице без стана: које је подстанар, које станује код својих родитеља или родитеља супружника и **које користи смештај у војном објекту или војном хотелу – 180 бодова;**

2) за корисника заједничких просторија, слободних пословних простора, погодних просторија за становање и грађевинских простора у стамбеним зградама адаптираних у просторије за становање, **а које немају прописану урбанистичко-грађевинску документацију и не сматрају се станом**²³ – 150 бодова;

Уз претпоставку од које се пошло при овој анализи, да припадници Војске корисници смештаја у војном објекту, односно у нужном смештају, имају једнак број бодова за остале критеријуме,²⁴ долази се до закључка да је припадник који станује у

²² Треба имати у виду да је у оба анализирана случаја у погледу становања, у војном објекту и нужном смештају, прошло више од 22 године, што значи да су ови трошкови још и већи.

²³ Овим прописом се потврђује већ поменути чињеница да се нужни смештај не сматра станом за разлику од другог прописа – Правилника [6], где се третира као стан.

²⁴ У пракси постоје ови случајеви, па тако нпр. у истој организационој јединици Војске раде припадници истог чина, положаја и ранга, са приближно истом платом, који су привремено стамбено збринути на један од ова два модела.

војном објекту у предности за шест година²⁵ за коначно решавање стамбеног питања, јер му се за рангирање стамбене угрожености признаје 30 бодова више (180 у односу на 150 бодова) у односу на лице које за становање користи нужни смештај.

Поставља се питање: који је припадник (односно његова породица) више стамбено угрожен? Онај који користи смештај у војним објектима (признат део накнаде трошкова за закуп стана и ослобођен плаћања дела трошкова становања), који су наменски грађени за становање и задовољавају одређене стандарде градње за ове намене или лице које станује у нужном смештају (нема право на накнаду дела трошкова за закуп стана и није ослобођен плаћања доброг дела трошкова становања), који се не сматра станом и не задовољава прописане стандарде за становање. Поменути прописима [5 и 6] дат је одговор на ово питање, јер се поред повољности у погледу плаћања трошкова становања, и у елементу стамбене угрожености, фаворизују породице које станују у војним објектима (признат максимално могући број бодова за стамбену угроженост, као и за подстанаре) у односу на породице које станују у нужном смештају (утврђен мањи број бодова).

Интересантно је поменути да се у Нацрту правилника о решавању стамбених потреба у Министарству одбране и Војсци Србије²⁶ предлаже да се за стамбену угроженост утврђује до 60 бодова. Поред осталих предлога, за два анализирана модела привременог стамбеног збрињавања предлаже се следеће:

1) за кориснике заједничких просторија, слободних пословних простора, погодних просторија за становање и грађевинских простора у стамбеним зградама адаптираних у просторије за становање, а које немају прописану грађевинско-урбанистичку документацију и не сматрају се станом – 40 бодова,

2) за кориснике смештаја у војном објекту (касарни, војном хотелу или неком другом војном објекту) – 30 бодова.²⁷

У образложењу приликом предлога нацрта овог правилника наводи се да се за критеријум „стамбена угроженост“ за статус подстанара предвиђа већи број бодова у односу на остале. Максималан број бодова који се може остварити по овом критеријуму је 60 и нема могућности да било која категорија лица оствари већи број бодова од категорије која се сматра стамбено најугроженијом – категорија подстанара.

Корисници заједничких просторија, слободних пословних простора, погодних просторија за становање и грађевинских простора у стамбеним зградама, адаптираних у просторије за становање, које немају прописану грађевинско-урбанистичку документа-

²⁵ Разлика је 30 бодова, а за сваку пуну годину чекања на решавање стамбеног питања добија се по пет бодова. Другим речима, да би уз остале исте критеријуме на ранг-листи за доделу стана, корисник нужног смештаја достигао тренутни број бодова корисника смештаја у војном објекту, треба да прође шест година. Наравно, за тај период, ако није решио коначно своје стамбено питање, корисник смештаја у војном објекту поново ће бити у истој бодовној предности.

²⁶ Нацрт овог правилника израдила је, почетком 2013. године надлежна организациона јединица МО за стамбена питања.

²⁷ У односу на актуелни Правилник [5], сада се ситуација коренито мења. Породице смештене у војним објектима више нису угрожене као раније, јер се предлаже мањи број бодова (30 бодова) у односу на нужни смештај (40 бодова). Ова чињеница у стварности нема никакво утемељење, јер се у реалном животу ништа није урадило како би се стандард становања у војном објекту поправио, а одједном се оваквим предлогом потврђује дугогодишња реалност у погледу стамбене угрожености (да су припадници смештени у нужном смештају стамбено угроженији), али се и даље не примећују чињенице које се односе на трошкове становања.

цију и не могу се сматрати станом, сматрају се стамбено угроженијим²⁸ у односу на лица која станују у војним објектима и лица који су корисници станова добијених из радног односа. Наводи се, такође, да је, према расположивим подацима, укупно 1730 корисника – носилаца права на смештај у војним објектима са 2708 чланова породица²⁹. Предложеним бројем бодова ова категорија лица се подстиче да за себе оствари право на брже решавање стамбеног питања, променом свог статуса у статус подстанара, што би довело до ослобађања простора који користе у војним објектима. Оцењено је да је лице у статусу подстанара у најтежем положају,³⁰ а да је неопходно просторе које у војним објектима користе корисници смештаја привести правој намени.³¹

Критеријум „стамбена угроженост“ просечно учествује са **12,3%** у укупном броју бодова (највише учествује са 17% на листама реда првенства за подофицире, а најмање на листама реда првенства за пензионисане генерале-адмирале са 6%).

Упоредна анализа трошкова становања и стамбене угрожености

На основу извршених анализа трошкова становања и стамбене угрожености, у табели 3 даје се упоредни приказ ових анализа (трошкова становања и стамбене угрожености) за смештај у војним објектима и за смештај у нужном смештају.

На основу ових података долази се до закључка да трошкови становања и стамбене угрожености различито утичу на животни стандард привремено стамбено збринутих породица припадника Војске у војном објекту, односно у нужном смештају. Тако се може закључити да је лице које станује у војном објекту за протеклих 20 година додатно финансирано са 36.390,00 евра,³² по основу ослобађања од плаћа-

²⁸ Сада се по овом елементу за кориснике нужног смештаја предвиђа већи број бодова у односу на смештај у војним објектима. Одједном се констатује да се сматра да је ова категорија стамбено угроженија у односу на смештај у војном објекту.

²⁹ Ови подаци су од фебруара 2013. године, када је послат Нацрт новог правилника на мишљење са образложењем. Треба имати у виду да су се ови подаци променили, јер је у међувремену један број корисника смештаја у војним објектима коначно решио своје стамбено питање.

³⁰ Овакве оцене су производ површног и неаргументованог тумачења, без правих стручних и компететних студијских анализа и закључака. Ова констатација могла би се проверити тек након сагледавања и упоређивања укупних трошкова становања подстанара са корисницима нужног смештаја. Тема овог рада није анализа ова два модела привременог стамбеног збрињавања, али грубе почетне анализе оповргле би хипотезу да су лица у статусу подстанара у најтежем положају. Свакако да би за то била неопходна једна слична анализа примењена у овом раду.

³¹ Овде предлагач наводи да војне објекте треба сада привести правој намени, а истовремено не помиње да нужне смештаје такође треба привести правој намени, што се у захтевима за додатним адаптацијама у протеклом периоду непрестано истицало. Свакако да ће, ако се усвоје предлози решења садржани у овом правилнику, на овај начин корисници смештаја у војним објектима бити приморани да се самостално иселе и иду у подстанаре (јер ће брже решити коначно своје стамбено питање), што представља драстичну промену у односу на досадашње стање у погледу њиховог животног стандарда, а посебно у погледу трајног решавања стамбеног питања.

³² Другим речима, за анализирани период утицало се на бољи стандард припадника Војске привремено смештеног у војном објекту у износу са 36.390,00 евра, у односу на припадника смештеног у нужном смештају, за кога се овај износ неповољно одразио на животни стандард његове породице. Значи, држава је из буџета одвојила овај износ (у вредности већој од цене вишесобног стана по условима који га

ња дела трошкова становања и по основу добијања дела трошкова за закуп стана. Ради се о износу који у посматраном периоду знатно утиче на имовно стање и укупан материјални положај ових категорија припадника Војске који доприноси њиховом неједнаком положају и различитом решавању егзистенцијалних питања и животног стандарда њихових породица. Овим износом се, с једне стране, утицало на побољшање животног стандарда породице смештене у војном објекту, док се, с друге стране, са истим тим износом утицало на смањење животног стандарда породице смештене у нужном смештају.

Поставља се питање: зар се са наведеним износом који је држава издвојила није могло коначно решити стамбено питање лица које станује у војном објекту, а не да још увек чека на ранг-листи коначно решавање свог стамбеног питања, наравно уз даља издвајања по истим основама?

По питању стамбене угрожености у предности је, такође, породица припадника Војске смештеног у војном објекту, јер је у предности за 30 бодова, што ће се под истим осталим критеријумима одразити на брже (за шест година) решавање коначног стамбеног питања.

Табела 3 – Упоредна анализа трошкова становања³³ и стамбене угрожености

	Утицај на животни стандард корисника смештаја у војним објектима		Утицај на животни стандард корисника смештаја у „нужном смештају“	
	Накнада дела трошкова за закуп стана	Режијски трошкови (од плате)	Накнада дела трошкова за закуп стана	Режијски трошкови (од плате)
Трошкови становања	+ 17.190,00	+ 19.200,00 (не плаћају)	- 17.190,00 (не следује)	- 19.200,00
Уштеда по основу трош. становања	+ 36.390,00 евра		- 36.390,00 евра	
Стамбена угроженост (у бодовима)	180 бодова		150 бодова	
Чекање на коначно решење	30 бодова више, <u>6 година краће чекање</u>		30 бодова мање, <u>6 година дуже чекање</u>	

откупљују припадници Војске), а да припадник још увек није коначно решио своје стамбено питање, али је и даље у додатној предности у брзини коначног решавања стамбеног питања у односу на корисника нужног смештаја. Примера ради, недавно додељен трособан стан (око 83 m²) у насељу Степа Степановић, власник је у готовини откупио за 28.000,00 евра, дакле знатно мање у односу на суму која је у протеклом периоду издвојена, а да није коначно решено стамбено питање.

³³ Трошкови становања овде су приказани у еврима.

Оваквим материјалним решењима, која су и нормативно-правно регулисана одговарајућим подзаконским актима [5 и 6], ове две категорије припадника Војске доведене су у неравноправан положај у погледу имовног стања.³⁴

Покушај исправке је делимично учињен новим решењем од пре неколико година, прописивањем да накнада дела трошкова за закуп стана за кориснике смештаја у војном објекту не може бити виша од стварних трошкова смештаја, чиме се разлика своди на режијске трошкове.

Закључак

На основу прелиминарне анализе трошкова становања и стамбене угрожености припадника смештених у војним објектима и нужном смештају, може се закључити следеће:

1) Ове две категорије корисника привременог смештаја, у погледу решавања стамбеног питања као једног од најважнијих егзистенцијалних породичних питања и уопште свог социјалног статуса и материјалног стања, стављене у неравноправан положај у погледу имовног стања, на шта указују различити приступи и мерила у решавању елементарних животних потреба, који су и нормативно-правно регулисани одговарајућим подзаконским прописима.

2) Различитим материјалним решењима директно се утицало, а и даље се утиче, на животни стандард на две анализиране категорије припадника Војске у погледу трошкова становања. Тако се у погледу имовног стања утицало да се неплаћањем дела трошкова становања (Инфостан, струја, вода,...) с једне стране, и остваривањем права на део трошкова за закуп стана, с друге стране, фаворизују породице смештене у војном објекту у односу на породице смештене у нужном смештају. У погледу имовног стања, за анализирани период од 20 година, породица смештена у војном објекту имала је, укупно гледано, боље решена нека друга питања животног стандарда, јер је држава издвојила додатних 36.390,00 евра, у односу на породицу у нужном смештају, на коју се овај износ негативно одразио у укупном животном стандарду.

3) У погледу стамбене угрожености, породице припадника Војске које су смештене у војном објекту су у предности, јер третирањем као максимално угрожене (180 бодова једнако као и подстанари) имају предност да за шест година брже реше своје коначно стамбено питање у односу на породице припадника Војске смештене у нужном смештају.

Овом анализом није обухваћен дужи период становања од двадесет година и нису обухваћени остали трошкови, што би, такође, ако би се вршила детаљнија анализа, у целини неповољније утицало на животни стандард припадника који станују у нужном смештају.³⁵

³⁴ По Уставу Републике Србије (СГРС, бр. 37/06, Београд 08.11.2006), као највишем правном акту наше државе, сви грађани би требало да буду у једнакоправном положају. Чланом 21. Устава забрањена је свака дискриминација по било ком основу, па и **по основу имовног стања**.

³⁵ Додатне адаптације властитим средствима, трошкови осигурања од непредвиђених догађаја, остали трошкови становања који нису анализирани у овом раду, и друго.

На крају, намеће се следећи општи закључак: пре нормативно-правног регулисања решавања свих важних статусних питања, а посебно стамбеног, неопходно је извршити ваљану и компетентну стручну анализу (која би резултирала закључцима у виду одређене студије), којом би се сагледали сви потребни параметри. Оваквим приступом избегла би се, у нашем систему присутна дугогодишња ситуација, која је на прописима утемељена и која је довела до неравноправног положаја једних у односу на друге у погледу имовног стања. Тренутно је актуелним решењем регулисано да накнада дела трошкова за закуп стана за кориснике смештаја у војном објекту не може бити виша од стварних трошкова смештаја.

Литература

1. Богићевић-Миликић, Б.: *Менаџмент људских ресурса*, Економски факултет Београд, Београд, 2008.
2. Kosiak, S.: *Military Compensation: Requirements, Trends and Options*, the Center for Strategic and Budgetary, Assessments – CSBA, USA, 2005.
3. Трандафиловић, С.: *Значај система награђивања и мотивисања запослених за професионализацију Војске Србије*, докторска дисертација, Мегатренд Универзитет, Факултет за пословне студије, Београд, 2012.
4. Трандафиловић, С.: *Улога система зарада и других новчаних примања у професионализацији Војске Србије*, магистарски рад, Универзитет у Београду, Економски факултет, Београд, 2010.
5. Правилник о решавању стамбених питања у Министарству одбране (Службени војни лист, бр. 38/05, 16/08 и 26/08).
6. Правилник о накнади путних и других трошкова и других примања у Војсци Србије (Службени војни лист, бр. 18/13).
7. Сајт РС – Министарство одбране: www.mod.gov.rs/stambeno/index.php (приступ 10.01.2014).
8. Сајт Народне Банке Србије: www.kursna-lista/kursna-lista-nbs (приступ 11.01.2014. године).
9. Сајт Курсна листа: <http://www.kursna-lista.com/istorija-kursa-dinara> (приступ 18.01.2014).